

MODELE ȘI PRACTICI DE PARTICIPARE A COPIILOR LA VIAȚA SOCIALĂ

Stela MILICENCO, Natalia SEMENIUC

Catedra Asistență Socială

Participation helps young people obtain self-confidence, respect to their own person, knowledge and skills required to influence various processes. When young people are involved actively and adequately as participants, they develop as human beings. Children and young people must feel that they have a role in the family, school, society and must be able to participate actively. Through participation in democratic processes, children and young people learn to collect data and listen to reasons of other people, thus participation provides them with a very important life skill.

Societatea se poate considera dezvoltată multilateral în măsura în care ea asigură oamenilor, inclusiv copiilor și tinerilor, posibilitatea să participe în viața ei și să o construiască cu demnitate [1]. În același timp, participarea este și un mijloc de dezvoltare. Este cert că **nimeni nu se dezvoltă fiind doar un observator pasiv**. Numai prin participare copiii și tinerii își pot dezvolta capacități și deprinderi și se pot autoafirma. Desigur, există diverse niveluri de participare și, în virtutea acestui fapt, sunt metode care permit participarea chiar și a copiilor de la cea mai fragedă vârstă. Competența unei persoane apare din experiența acumulată și nu la atingerea unei anumite vârste, iar maturitatea se atinge prin participare. Acesta este un proces ciclic: **cu cât mai semnificativă este participarea unei persoane, cu atât mai experimentată, competentă și încrezută devine aceasta, fapt ce o îndeamnă la o participare și mai eficientă.**

În articolul de față va fi supus analizei fenomenul de participare a copiilor la viața socială și nivelul de percepție a copilului privind respectarea opiniei sale în luarea deciziilor în **familie, școală și comunitate**.

Familia este una dintre principalele instituții de socializare, de aceea participarea la luarea deciziilor în familie este foarte importantă pentru copil și tânăr. Copilul este o resursă umană centrală; bunăstarea și profilul oricărei societăți depinde de gradul de educație și de aspectele social-morale ale copiilor și tinerilor, de starea sănătății lor, de posibilitățile lor reale de integrare. Din acest punct de vedere, copilul reprezintă valoarea centrală a comunității, un bun social colectiv. Dezvoltarea socială a copilului, dezvoltarea personalității lui, conștientizarea drepturilor sale și formarea deprinderilor de apărare depind direct de faptul dacă copilului i-a fost asigurată posibilitatea de a participa la procesul de luare a deciziilor la nivel de familie. Drept exemple de participare pot servi *alegerea în comun a locului de odihnă, discutarea și determinarea îndatoririlor în gospodărie, planificarea bugetului familial*. Există căi eficiente, prin intermediul cărora părinții pot încuraja participarea copilului lor la viața de familie. Este important a asculta cu adevărat copilul, a petrece timp împreună cu el, a-i solicita opinia atunci când se realizează ceva pentru familie, a-l asculta atunci când se ia o decizie care îl privește.

Dreptul de a fi ascultat conferă copilului posibilitatea de a cere și de a primi orice informație pertinentă, de a fi consultat, de a-și exprima opinia și de a fi informat asupra consecințelor pe care le poate avea opinia sa. Părinții sunt cei care au obligația să informeze copilul despre toate actele și faptele care l-ar putea afecta și să ia în considerație opinia acestuia. Exprimarea propriei individualități și a opiniilor personale este un lucru firesc pentru copii și tineri. Oportunitățile de afirmare influențează pozitiv dezvoltarea copiilor.

Conform rezultatelor unei cercetări sociologice (*35 interviuri aplicate copiilor care cresc și se educă în familie și copiilor din instituții rezidențiale; 3 focus-grupuri aplicate copiilor ce se află în plasament de tip familial și în cadrul serviciului de asistență parentală profesionistă*), putem constata că majoritatea copiilor care cresc și se educă în familie consideră că familia reprezintă cel mai favorabil mediu de exprimare a opiniei sale. Unii dintre respondenți consideră că nu toți copiii își pot exprima liber opiniile în familie, aceasta depinde de nivelul de educație al părinților, de statutul lor social și de gradul de inteligență. Iar 5 dintre copii au subliniat că au opinii controversate vis-à-vis de exprimarea opiniei lor în cadrul familiei: uneori ei pot să se exprime liber, alteori nu au această posibilitate, depinde de situație.

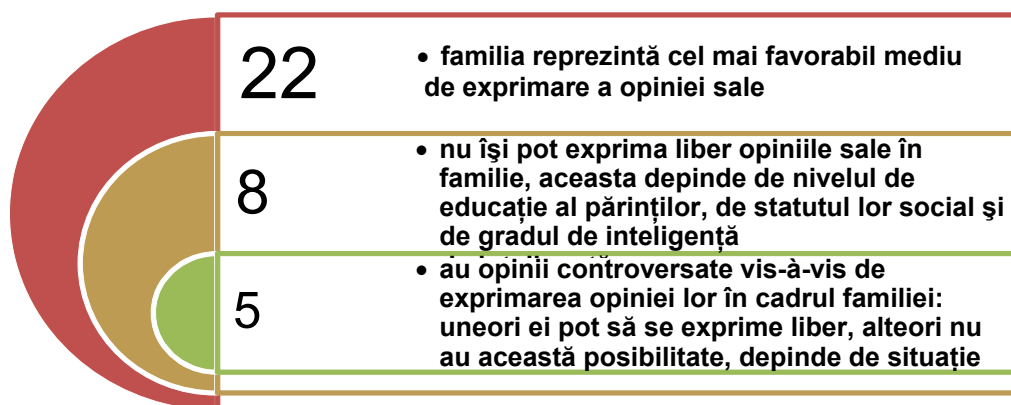

Fig.1. Exprimarea opiniei copiilor în cadrul familiei.

Respondenții implicați în cercetare au menționat că copiii din familii socialmente vulnerabile și copiii ai căror părinți folosesc băuturi alcoolice sau a căror stare materială este foarte dificilă, de regulă, nu-și pot exprima opinia. Copiii care cresc și se educă în instituția rezidențială nu au putut răspunde la întrebarea dacă familia este un cadru de exprimare a opiniei lor. Menționăm că rezultatele discuțiilor focus-grup cu copiii plasați în serviciul de asistență parentală profesionistă au demonstrat că 16 copii (din cei 24) sunt foarte mulțumiți de familiile în care sunt plasați – „acești oameni înseamnă mult mai mult decât părinții noștri”, 3 au menționat că nu mai vor să aibă nici o legătură cu propriii părinți, 5 din copii au subliniat că se simt bine în familiile în care sunt plasați, dar ar vrea, totuși, să se întoarcă în propriile familii.

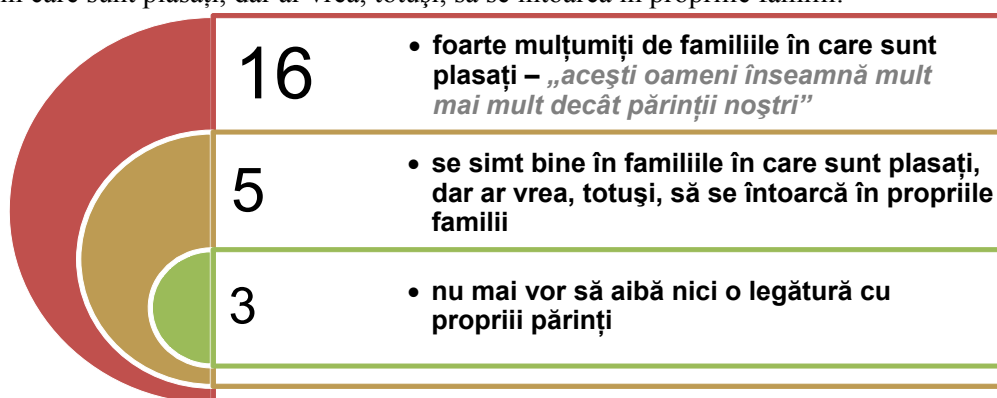

Fig.2. Opinia copiilor plasați în serviciul de asistență parentală profesionistă cu privire la exprimarea opiniei în cadrul familiei de plasament.

Dacă am analiza ponderea opiniilor copiilor în luarea deciziilor în familie, atunci am constata că a treia parte din respondenți consideră că opiniile lor sunt luate în calcul doar în cazurile în care ele corespund cu ale părinților; 10 copii – în cazurile în care deciziile nu sunt foarte importante și-i privesc doar pe ei. 5 din respondenți au menționat că, pentru a evita conflictele sau certurile în familie, ei se conformează deciziilor luate de părinți. 9 copii din numărul celor intervievați nu au putut să răspundă la această întrebare.

Fig.3. Circumstanțele în care opiniile copiilor în familie sunt luate în considerație.

Dacă e să corelăm acest aspect cu vârsta copiilor intervievați, atunci putem sublinia că cei cu vârsta cuprinsă între 6 și 9 ani consideră cu fermitate că opiniile pe care ei le exprimă în familie sunt luate permanent în considerație or, aceasta este doar percepția lor. Copiii cu vârsta cuprinsă între 11 și 14 ani, de asemenea, menționează că în familie își pot exprima opiniile, dar totuși ele sunt luate în considerație selectiv: „cele ce nu sunt foarte importante” (în viziunea lor), „cele ce corespund cu opinia părinților”, „cele ce nu ar provoca cearta între membrii familiei”, „cele ce ne vizează direct și nu implică alte persoane”.

Un grup aparte implicat în cadrul cercetării l-au reprezentat tinerii cu vârsta de 11-18 ani, care au subliniat următoarele:

- „În familie, de regulă, sunt ascultate opiniile altor persoane, decât ale lor” (11, 17 ani, rural);
- „Pot să-și exprime fără frică opiniile în privința unor probleme” (15, 17 ani, urban);
- „Nu întotdeauna, doar atunci când se rezolvă o problemă nu chiar importantă” (17, 18 ani, rural);
- „Opiniile se iau în considerație în familie atunci, când corespund cu ceea ce se cere” (19, 17 ani, rural);
- „Se iau în considerație doar opiniile ce vizează propria mea viață, care pot influența doar viitorul meu” (12, 18 ani, urban);
- „Uneori, opiniile mele sunt neglijate, în locul lor fiind propuse alte opinii” (13, 17 ani, rural).

Din analiza interviurilor realizate cu copiii din instituțiile rezidențiale reiese că aceștia nici nu realizează că opiniile lor ar putea fi luate în considerație în cadrul familiei. Aceasta ar putea să se datoreze faptului că marea parte a timpului ei o petrec în instituție, nu au legături permanente cu familia lor biologică. Menționăm, că în cadrul discuțiilor focus-grup organizate cu copiii din cadrul serviciului de asistență parentală profesională, aceștia au subliniat că opiniile lor sunt luate în considerație atunci când se decide ce mâncare trebuie de preparat, de ce culoare să fie hainele ce urmează a fi procurate pentru ei. Nimeni nu are de câștigat dacă viața în familie este o continuă confruntare, unde părinții impun copiii să procedeze așa cum spun ei. În acest caz, copiii vor crește cu resentimente și furie, iar părinții se vor dovedi a fi prea stresați de comportamentul lor.

Pentru întreaga familie viața este mai ușoară atunci când se bazează pe o bună comunicare și participare a tuturor membrilor ei la luarea deciziilor: fiecare, inclusiv copiii, are dreptul de a se exprima, de a învăța din propriile greșeli și de a se dezvolta. Dacă copiii sunt ascultați, se dezvoltă deprinderile lor de comunicare și negociere, ei învață să aducă argumente fără a fi amenințați sau supuși violenței. Aceasta nu înseamnă că copiii trebuie să facă tot ce vor ei: dacă ei simt că sunt ascultați și punctele lor de vedere sunt respectate, atunci vor răspunde printr-un comportament conștient și responsabil.

În cadrul cercetării am stabilit că la momentul când copiii au posibilitatea de a-și exprima opinia ei:

- „Se simt liberi” (12, 11 ani, urban);
- „Se simt stimați și priviți ca personalitate” (13, 11 ani, urban);
- „Se simt ca un vulcan gata să erupte” (11, 13 ani, urban);
- „Se simt onorați” (15, 12 ani, rural);
- „Se simt responsabili de a promova ceva” (19, 14 ani, urban);
- „Se simt fericiți” (18, 12 ani, rural).

Familia rămâne grupul social primordial în asigurarea îngrijirii, protecției și educației copilului. În contextul schimbărilor sociale se constată o diversificare a modelelor familiale: frecvența crescândă a coabitărilor (concubinaj), creșterea numărului de divorțuri, a familiilor cu un singur părinte, opțiunea unor femei de a avea un copil în afara căsătoriei, noile forme coexistând cu modelul „clasic” al familiei conjugale.

Într-o societate în care instituțiile și tipurile de raporturi sociale se schimbă în ritm accelerat, familia nu poate să rămână neschimbată și nu trebuie absolutizat un model sau altul de organizare familială. Toate aceste schimbări nu trebuie interpretate ca o criză a familiei, ci mai degrabă ca **adaptări ale conduitei individuale la schimbările demografice, economice și materiale care afectează societățile în ansamblul lor**. Dezvoltarea personalității copilului este rezultatul unui ansamblu de factori: familiali, școlari, comunitari. Factorii familiali sunt cei mai importanți în dezvoltarea unei personalități armonioase, în securizarea fizică, afectivă și materială a copilului.

Indiferent de modul de organizare, mediul familial întemeiat pe un sistem de interacțiuni afective intense este apt de a reacționa la necesitățile copilului, de a participa și favoriza dezvoltarea personalității, a imaginii de sine și despre lume. Familia este cea mai în măsură să răspundă nevoilor copilului, afectiv cea mai adecvată trebuințelor lui, pentru că numai aceste relații afective și sentimente de dragoste îl fac pe părinte să înțeleagă și să intuiască copilul și starea lui de copilărie. În familie copilul își poate satisface nevoile sale primare, își poate manifesta frustrările inevitabile, temperate de dragostea părinților. În familie copilul poate să-și

investească toate resursele emoționale și să învețe să și le controleze, pentru că aici ar trebui să fie în mod sigur un mediu mai ales afectiv – garanție pentru o dezvoltare armonioasă. Or, familia este mediul esențial care poate influența dezvoltarea și destinul copilului prin securizare materială, dragoste și educație.

Școala este o instituție în care tinerii petrec o mare parte din viața lor și unde respectă un program educativ oficial, dar, de asemenea, este și un local unde își formează în mare parte opiniile și concepțiile despre viață. Este esențial ca copiii și tinerii să se familiarizeze cu participarea și democrația în timpul școlarizării și să beneficieze de cursuri bine documentate despre democrație, participare și cetățenie. Școala trebuie, de asemenea, să fie locul unde tinerii trăiesc experiența democrației în acțiune și unde este susținută, încurajată și considerată a fi utilă participarea lor la luarea deciziilor [2].

Un concept nou promovat în literatura de specialitate este cel al *cetățeniei școlare*. Comisia ONU pentru Guvernare Globală a propus o grilă comună de drepturi și responsabilități care ar putea constitui baza cetățeniei școlare. Transpunerea acestora în practicile educaționale curente ar conduce la un model al școlii *ca spațiu al legii*. Cetățenia școlară înseamnă în același timp un statut și un rol social. Ca statut juridic și politic, aceasta ar reprezenta un ansamblu de drepturi și libertăți acordate elevilor, un echilibru între drepturi și îndatoriri, asigurarea accesului la viața publică și participarea civică.

Când este vorba despre o educație pentru cetățenie într-o societate democratică, școala reprezintă acea instituție, care trebuie să educe elevii într-un mod participativ, trebuie să se asigure că modalitatea în care funcționează nu contravine cu drepturile omului, ale copilului. Nu este vorba de a transforma școala într-un forum permanent, ci mai degrabă despre **introducerea unor ore sau teme în cadrul disciplinelor, care ar permite realizarea dialogului, schimbului de opinii și participării** [3]. Menționăm, pe de o parte, nevoia de a lăsa elevii să fie în poziția de a lua inițiativă și de a-și exercita responsabilitățile și, pe de altă parte, importanța creării unor modalități de a conduce școala care să permită tuturor de a vedea dacă le sunt respectate drepturile.

Ca rol social, cetățenia reprezintă una dintre identitățile individului și presupune dezvoltarea anumitor competențe sau a unei culturi civice care fac posibilă exercitarea efectivă a statutului de cetățean. Educația pentru cetățenie este considerată, pe plan european, ca prioritate a reformelor educaționale. Aceasta este văzută ca instrument al coeziunii sociale, bazată pe drepturile și responsabilitățile oamenilor. De asemenea, reprezintă o dimensiune majoră a politicilor educaționale în toate țările europene. Astfel, se poate spune că educația pentru cetățenie este un scop educațional, dirijând sistemul de învățământ către un set de valori comune, cum ar fi: diversitatea, pluralismul, drepturile omului, justiția socială, bunăstarea, solidaritatea.

Ca rezultat al cercetării, putem constata că 7 din copii consideră școala locul unde ei își pot exprima liber opinia. Unele opinii ale lor sunt luate în considerație. Copiii intervievați au menționat că părerile lor sunt luate în considerație, când se decide unde ar putea să meargă în excursie, unde ar putea să organizeze diferite sărbători, ce roluri ar putea să aibă în cadrul activităților organizate la nivel de clasă sau școală. De asemenea, s-a menționat că în unele situații copiii sunt rugați să se consulte cu părinții vis-à-vis de unele lucruri și la școală să-și expună opinia, decizia luată.

În fond, majoritatea copiilor (30 din respondenți) constată că procesul instructiv-educativ este unul destul de formal, că orele de dirigenție sunt bazate pe efectuarea observațiilor și pe educarea bunei conduite, ceea ce deseori influențează negativ asupra elevilor, îi inhibă, îi face să devină agresivi sau chiar uneori absenți. Acest lucru depinde în mare parte și de profesori. Există profesori care desconsideră opinia copiilor și își dau dreptate doar sieși; într-un astfel de caz nu poate fi vorba despre o exprimare liberă a opiniei.

- „Profesorii pot fi exigenți, cu cerințe înalte față de elevi, dar care știu să asculte copiii și să-i trateze de la egal la egal” (11, 13 ani, urban);
- „Profesorii acceptă doar răspunsuri pe care le consideră ei corecte, răspunsuri formulate doar în mintea lor” (20, 12 ani, urban);
- „De exemplu, când îi spui unui profesor tot ce ai pe suflet, tot ce te frământă și te deranjează, el te ia de rău și asta iarăși e în detrimentul nostru” (13, 14 ani, urban).

Opiniile copiilor nu sunt luate în considerație și nici chiar consultate atunci când în școală sunt elaborate diferite regulamente școlare, planificate diferite activități sau când se întocmește orarul lecțiilor. Ideile expuse de respondenți sunt consolidate și de rezultatele studiului efectuat de Centrul de Informare și Documentare privind Drepturile Copilului din Moldova „*Viața în ochii copilului*”. Drepturile copilului la opinie și participare sunt printre drepturile cele mai des încălcate. Gradul de realizare a libertății de expresie este diferit în diferite comunități. Participarea copiilor este favorizată de organizațiile nonguvernamentale care activează la nivel local și național [4].

Fiind recunoscută drept un fenomen cu mai multe fațade, participarea în școală poate să conțină o gamă largă de activități care diferă ca formă și conținut în funcție de vârsta copiilor. Acestea pot fi următoarele: *căutarea informației, formarea propriilor opinii, exprimarea ideilor, participarea la anumite activități și procese, propuneri și proiecte, respectul față de alții și tratamentul cu demnitate* [5]. În aspect practic, participarea înseamnă că adulții trebuie să asculte ce spun copiii prin diferite metode de comunicare, asigurându-le libertatea de a se exprima și luând în considerație punctele lor de vedere, atunci când sunt luate decizii ce îi afectează. Trebuie să încerce să acorde întreaga lor atenție copilului sau tânărului cu care discută. Ascultarea eficientă a copilului implică mai mult decât acordarea unei atenții pasive sau cu jumătate de inimă față de ceea ce spune cealaltă persoană. Acest proces presupune că trebuie să fii în stare de a lăsa la o parte propriile conflicte, prejudecăți și preocupări, astfel încât să te poți concentra asupra a ceea ce îți spune copilul, de a evita expresiile subtile, verbale sau non-verbale, de dezaprobare sau condamnare a celor spuse, chiar atunci când acestea sunt jignitoare, de a surprinde nu doar ceea ce spune copilul sau tânărul, dar și ceea ce rămâne nespus.

Dacă școala are drept scop de a-l face pe copil să se simtă parte din ea și să-i dezvolte simțul de responsabilitate față de aceasta, ar fi cazul ca copiilor să li se dea posibilitatea de a fi implicați în luarea deciziilor ce țin de politica școlii. Un model eficient de participare a elevilor la administrarea școlii este crearea unui ziar școlar sau a revistei școlare. Din momentul în care copiii și tinerii scriu ceva, ei își exprimă liber opinia, participă la luarea deciziilor, ei deprind spiritul unei democrații civice. Ziarul sau revista este un instrument care permite de a învăța ce înseamnă democrație, cetățenie, comunitate, promovarea drepturilor copiilor.

O inițiativă pozitivă în acest sens a fost prezentarea *Raportului privind constatările copiilor din Moldova despre situația dreptului la educație și Primul raport al Copiilor despre respectarea prevederilor Convenției privind Drepturile Copilului din Moldova* Ministerului Educației din țară. Grupul de Lucru al Copiilor pentru Monitorizarea Drepturilor Copilului din Moldova a fost creat, în iulie 2008, de Centrul de Informare și Documentare privind Drepturile Copilului și reunește 25 de copii din 14 regiuni ale țării. Cei 25 de copii-membri ai Grupului au afirmat că vor să devină „un grup consultativ al Ministerului Educației”, pentru ca opiniile, informațiile și ideile pe care le au să ajute persoanele oficiale să ia „decizii în favoarea fiecărui copil din Moldova”.

Cât privește respectarea opiniei, dreptul copiilor și tinerilor la participare în cadrul școlii, au fost constatate următoarele:

- ✓ În toate școlile, o parte dintre profesori nu permit elevilor să-și expună opinia. În special, nu sunt consultate opiniile elevilor din clasele mici.
- ✓ În majoritatea școlilor alegerea orelor opționale se face fără participarea elevilor. Decizia despre orele opționale se ia în dependență de faptul dacă în școală sunt profesori care să le poată preda sau de disciplinele care finalizează cu examenul.
- ✓ În multe școli profesorii nu țin cont de opiniile elevilor la organizarea sărbătorilor și concertelor cu diferite ocazii (Balul bobocilor, Miss Liceu, carnaval etc.).
- ✓ În multe școli profesorii nu permit elevilor să aleagă activitățile extrașcolare la care să participe.
- ✓ Unii părinți impun copiilor profilul de liceu, contrar dorinței acestora.

Indiferent, însă, de domeniile de interes și de motivația participării extracurriculare, majoritatea intervievaților au fost de părere că lipsa activităților extracurriculare, excesul timpului liber necontrolabil al tinerilor poate avea urmări negative, determinând chiar o conduită deviantă.

Constatăm, că școala trebuie să-și adapteze programele și stilul pentru a face față exigențelor timpului, prin stimularea socializării copiilor și tinerilor, prin pregătirea pentru învățarea permanentă într-un mod participativ, prin asigurarea exercitării directe a drepturilor lor și a democrației participative. Comisia ONU pentru Guvernare Globală a propus o grilă comună de drepturi și responsabilități care ar putea constitui baza cetățeniei școlare.

Democrația participativă în sistemul de învățământ presupune implicarea elevilor în luarea deciziilor și în conducerea școlii prin participare directă (discuții de grup în consiliile elevilor, adunări generale sau parlamentare ale elevilor) sau indirectă (prin delegații sau reprezentanții aleși). Cele mai des întâlnite tipuri de activități extracurriculare din perspectiva educației pentru cetățenie sunt:

- activitățile de participare la luarea deciziilor în clasă, școală, comunitate;
- acțiunile civice în comunitate: vizite, excursii, acțiuni de sprijin;
- acțiunile de petrecere a timpului liber în grup, în cluburi, asociații.

Atunci când conducerea unei țări elaborează strategii sau planuri de acțiuni ce vizează copiii și tinerii, este binevenit ca ea să consulte opinia beneficiarilor acestor acțiuni, adică a copiilor și tinerilor. În acest scop,

sunt organizate consultări naționale cu reprezentanții copiilor, tinerilor și ai ONG-urilor de tineret. Copiii și tinerii trebuie implicați în dezvoltarea planurilor de acțiuni, deoarece acestea îi vizează în mod direct; copiii își cunosc mai bine problemele, ei sunt „experți” în propriile vieți, ei sunt diferiți și au diferite necesități. De asemenea, ei îmbunătățesc eficiența și impactul planului, făcându-l mai reușit. Aceasta ajută la construirea democrației și încurajează responsabilitatea copiilor pentru viața lor, a comunității, a societății. Copiii și tinerii simt că ei au resurse prețioase pentru a ajuta adulții în implementarea planului – idei noi și o orientare către viitor. Vis-à-vis de cele menționate, putem sublinia unele inițiative privind **implicarea și participarea copiilor și tinerilor în viața socială**.

Copii de azi sunt adulții de mâine. Ei merită să moștenească o lume sigură, corectă și sănătoasă. Crearea unui mediu adecvat pentru copii este baza unei dezvoltări durabile. Abilitatea copiilor de a se dezvolta și de a deveni adulți productivi este determinată în principal de sănătatea și de educația lor.

Cercetarea efectuată a demonstrat că prin drepturi ale copilului intervievații înțeleg că acestea „...sunt niște privilegii de care se bucură un copil; ...ceea ce unei persoane nu trebuie să i se încalce; ...o regulă pe care trebuie să o respecte toți; ...ceea ce i se permite prin lege a face; ...unele repere care apără copiii; ...o serie de norme menite să asigure copilului o viață bună; ...un lucru foarte important în viața copiilor”.

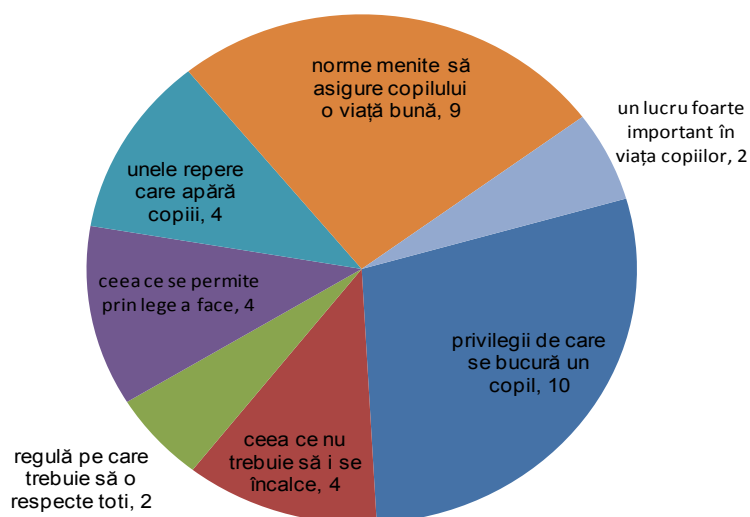

Fig.4. Ce înțeleg copiii prin noțiunea de drept al copilului.

De asemenea, ținem să scoatem în evidență că 4 dintre copiii intervievați cunosc organizațiile care promovează drepturile copiilor și au participat la unele evenimente organizate de către aceste organizații în scopul promovării drepturilor lor; 7 copii au subliniat că cunosc asemenea organizații, dar nu au participat niciodată la careva evenimente organizate de ele; 19 respondenți au menționat că nu știu care sunt aceste organizații, dar știu exact că ele există, 5 copii din numărul celor intervievați nu au idee despre asemenea organizații care promovează drepturile copiilor.

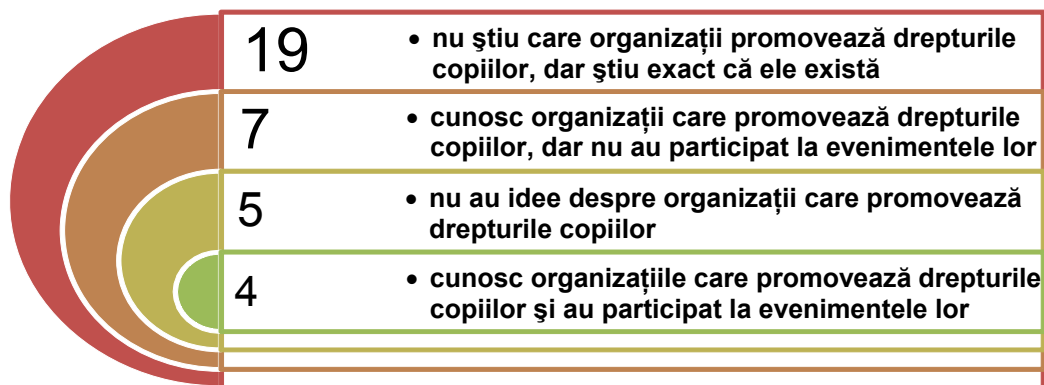

Fig.5. Organizații ce promovează drepturile copilului.

Dacă ar fi să analizăm aspectul gender al respondenților, atunci nu putem face o distincție clară, deoarece atât băieții, cât și fetele au menționat de fapt aceleași lucruri.

Implicarea copiilor și tinerilor în monitorizarea și raportarea privind implementarea Convenției ONU cu privire la drepturile copiilor este o altă modalitate de participare a lor în deciziile ce-i vizează. Implicarea copiilor în monitorizarea Convenției privind Drepturile Copilului a fost realizată în premieră și în țara noastră în 2008. **Centrul de Informare și Documentare privind Drepturile Copilului din Moldova**, cu suportul **Organizației Suedeze „Salvați Copiii”**, a efectuat consultarea copiilor și a facilitat elaborarea Raportului Copiilor. Raportul Copiilor este adresat copiilor pentru a cunoaște opiniile semenilor și a se implica în monitorizarea drepturilor copiilor, părinților, profesioniștilor pentru a consulta copiii și a ține cont de opiniile lor în orice lucru care îi privește, factorilor de decizie pentru a afla ce cred copiii despre serviciile sociale existente și de a ține cont de opiniile copiilor la elaborarea actelor normative și legislative.

O altă modalitate de implicare a copiilor este participarea lor în procesul de monitorizare și evaluare a serviciilor de care beneficiază. O bună inițiativă în acest sens este susținută de **Organizația Obștească Every Child Moldova**, care cu regularitate implică copiii plasați în serviciul de asistență parentală profesionistă în monitorizarea și evaluarea serviciului de care beneficiază.

Alte modalități de implicare a copiilor și tinerilor pot fi implicarea lor în lobby și advocacy, în analiza bugetului, diferite conferințe și consultații, în activitatea rețelei organizațiilor pentru copii și tineri, în activitățile organizațiilor ce lucrează cu adulții, în procesul de elaborare a politicilor privind guvernarea, în mass-media.

O experiență și o practică pozitivă a fost organizarea, în anul 2006, a Conferinței copiilor de către Every Child Moldova. La acest eveniment au participat aproximativ 25-30 de copii cu vârsta de 10-17 ani, din internate, serviciul APP, case de tip familie, copii cu dizabilități care frecventează centrul de zi „Motivație”, copii din școli comunitare, inclusiv jurnaliști tineri care au ajutat copiii să-și facă auzite opiniile.

Un studiu, realizat de către UNICEF în 2002, demonstrează nivelul de participare a copiilor și tinerilor în viața socială: în țările din Europa de Sud-Est – 21% din numărul de copii și tineri; în Țările Baltice – 41%, în țările din Europa de Vest – 49%; în America Latină și Insulele Caraibi – 52% [6]. Acest studiu subliniază caracterul fragmentar și sporadic al activităților de participare și implicare a copiilor, inexistența unei culturi de participare și gradul scăzut de conștientizare a importanței implicării copiilor în activități ce le vizează propria dezvoltare și viața.

Totuși, participarea copiilor în activități ce vizează propria lor viață a progresat în ultimii cinci ani în Republica Moldova, probabil, cel mai simțitor în domeniul dezinstituționalizării și îmbunătățirii proceselor de prevenire a instituționalizării pentru reglementarea plasamentului copiilor. Introducerea consultării copilului în metodologiile de evaluare, în dependență de vârsta și nivelul de înțelegere a acestuia, a oferit un cadru pentru participarea copilului într-o măsură oarecare la un nivel foarte practic. Dar, acest lucru încă nu este dezvoltat în fiecare raion, iar copiii adesea nu sunt prezenți la ședințele comisiei pentru protecția copilului aflat în dificultate, organ care ia decizii cu privire la plasarea unui copil în instituție [7]. Implementarea politicii nu reflectă pe deplin intențiile articulate în politică: **Comitetul ONU pentru Drepturile Copilului** spune că „opiniile multor copii, inclusiv ale celor din instituții, nu sunt auzite în viața de zi cu zi și nici în procedurile administrative” (**Comitetul ONU pentru Drepturile Copilului, 2009, p.6**).

Analizând barierele și factorii ce ar împiedica copiii să-și exprime liber opinia, putem constata: insuficiența de informație, severitatea interlocutorilor, timiditatea, nesiguranța, frica de a nu fi luați în derădere, indiferența părinților și subaprecierea lor de către aceștia, frica de profesori.

Constatăm o corelație direct proporțională: cu cât e mai mare vârsta copiilor – cu atât teama, frica de a-și exprima opinia este mai mare. De asemenea, s-a constatat că exprimarea opiniei copiilor nu depinde de vârsta profesorilor. Acest aspect mai degrabă ține de nivelul de cultură și inteligență a profesorului. Menționăm că barierele ce au fost numite

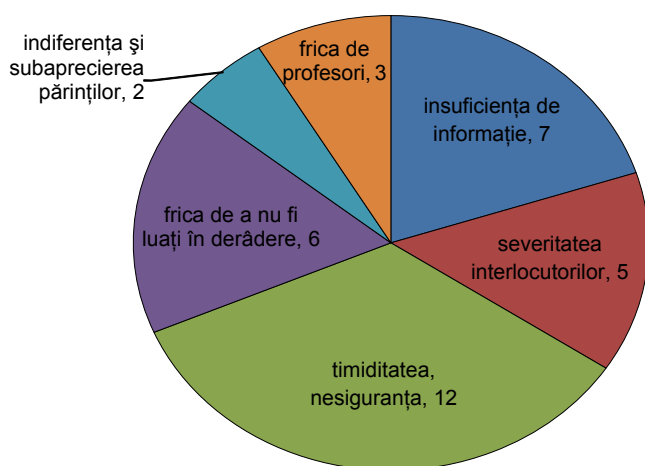

Fig.6. Bariere în exprimarea opiniei copiilor.

au corelație și cu un așa aspect ca genul intervievaților. Astfel, majoritatea răspunsurilor care fac trimitere la frica și teama de a fi luați în derâdere atunci când își exprimă propria opinie au fost date de către băieți. Majoritatea fetelor au spus că le este frică de profesori și de interlocutorii foarte severi.

Raportul dintre pasivitate și implicare sau activism în demersurile de reușită în viață este relativ egal la copiii și tinerii din mediul rural. Comparația cu tineretul urban evidențiază o mai mare pasivitate la tinerii din mediul rural; printre atitudinile pasive, cele mai relevante pentru diferența rural-urban se disting următoarele: „să provină dintr-o familie înstărită” și „să aibă părinți cu cât mai multă școală”. Moștenirea culturală și socială pare a fi mai bine apreciată de către tinerii din mediul rural, având, după părerea lor, un rol mai important în traiectoria vieții.

Pasivitatea copiilor și tinerilor poate izvorî și din sentimentul că nu se pot implica, din motive care îi privesc sau din cauze exterioare lor, în deciziile majore personale de viață. Astfel, 37,2% dintre copii și tineri din mediul rural apreciază că nu se pot implica deloc sau foarte puțin în actul decizional de viață, sentimentul de neimplicare fiind mai redus la tineretul urban – 29%; această tendință și explică atitudinea mai pasivă a tinerilor din mediul rural.

E știut că copiii și tinerii au tendința de a se considera un grup aparte, parțial sau total diferit de restul oamenilor. Sentimentul de unicitate este determinat de vârsta lor și de o anumită îngâmfare, înfumurare la această vârstă. Aceasta poate duce la frustrare și la nemulțumire față de adulți și vârstnici, față de școală și părinți, față de comunitate și societate. Sentimentul de frustrare poate duce, de asemenea, și la dereglări în procesul de integrare socială a copiilor și tinerilor. De aceea, este important a ști instanțele sociale de care ei se simt mai puțin înțeleși. Copiii și tinerii se simt foarte puțin sau puțin înțeleși de societate (50,4%), de către școală (32,6%) și de către părinți (17%). Distanța socială este resimțită ca fiind mai mare față de societate; altfel spus, alienarea cea mai ridicată o resimte tânărul și copilul în fața societății, treptat gradul de înstrăinare se reduce ajungând cel mai redus în raport cu propria familie.

Referințe:

1. Christie A. Guide to an integrated approach to research and change management involving children. - ChildHope, 2006, p.7-12.
2. Corsaro W. Sociologia copilăriei. - Cluj-Napoca: Intrenational Book Access, 2008.
3. Audigier F. Concepte de bază și competențe esențiale referitoare la educația pentru cetățenie într-o societate democratică. - Universitatea din Geneva, 2000.
4. Gavriliuc C. (coord.) Viața în ochii copilului. Raportul copiilor despre respectarea Convenției privind Drepturile Copilului în Republica Moldova. - Chișinău: Centrul de informare și documentare privind drepturile copilului, 2008, p.26-31.
5. Moldovanu I. ș.a. (Centrul Național de Resurse pentru Tineri). Participarea copiilor și tinerilor. - Chișinău, 2003, p.29-34.
6. The state of the world's children 2003. - New York: UNICEF, 2002, p.75-78.
7. Gavriliuc C. (coord.) Viața în ochii copilului. Raportul copiilor despre respectarea Convenției privind Drepturile Copilului în Republica Moldova. - Chișinău: Centrul de informare și documentare privind drepturile copilului, 2008, p.36-37.

Prezentat la 30.06.2010